

Araştırma / Original article**İSKEBE Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği
(İSKEBE Tutum Ölçeği) geliştirme çalışması**Yalçın KANBAY,¹ Özgür ASLAN,¹ Elif IŞIK,¹ Pınar TEKTAŞ**ÖZ**

Amaç: Bu çalışmanın amacı, bireylerin kadına yönelik şiddet tutumlarını belirlemek üzere bir tutum ölçeği geliştirmektir. **Yöntem:** Literatür taramaları, bireylerle görüşmeler ve uzman önerileri sonucu 58 maddelik soru havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan deneme formu en az ilkokul mezunu olan 15-65 yaşları arasındaki 949 kişiye uygulanmıştır. **Bulgular:** Ölçeğin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.96, Barlett testi sonucu 21972.02 olarak bulunmuştur. Faktör analizi sonucu iki faktör ve 30 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Elde edilen iki faktörlü bu ölçekte, birinci faktörün toplam varyansın %38.2'sini, ikinci faktörün toplam varyansın %9.6'sını açıkladığı, bu iki faktörün birlikte toplam varyansın %47.9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Ölçeğin iç geçerliliğinin belirlenmesinde %27'lik üst ve alt gruplar 'bağımsız gruplarda t testi' ile değerlendirilmiş ve farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa ve test-tekerrar test güvenilirliği yöntemi kullanılmış; Cronbach alfa değeri 0.86, test-tekerrar test korelasyon katsayısı 0.81 olarak belirlenmiştir. **Sonuç:** Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri ölçeğin en az ilkokul mezunu olan 15-65 yaşları arasındaki kadın ve erkek bireylere uygulanabileceğini göstermiştir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2017; 18(5):453-459)

Anahtar sözcükler: Kadına yönelik şiddet, tutum ölçeği, geçerlilik, güvenilirlik

**Development study on ISKEBE Violence against
Women Attitude Scale (ISKEBE Attitude Scale)****ABSTRACT**

Objective: To develop an attitude scale in order to determine the attitudes of individuals towards violence against women. **Methods:** A question pool of 58 items was created as a result of the literature reviews, interviews with individuals and expert advice. The trial form prepared was applied to 949 people between the age of 15 and 65, who are at least primary school graduates. **Results:** The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) value of the scale was found as 0.96, while the result of Bartlett's test was found to be 21972.02. As a result of the factor analysis, a scale consisting of two factors and 30 items was obtained. In this two-factor scale, it was determined that the first factor explains 38.2% of the total variance, the second factor explains 9.6% of the total variance, while these two factors together explain 47.9% of the total variance. In the determination of the internal validity of the scale, the upper and lower groups of 27% were assessed with the 't-test in independent groups', and it was concluded that the difference was significant. The Cronbach's alpha and the test-re-test reliability method were used for the reliability of the scale, the Cronbach's alpha value was determined as 0.86, and the test-retest correlation coefficient was determined as 0.81. **Conclusion:** The validity and reliability analyses performed showed that the scale can be applied to female and male individuals between the age of 15 and 65, who are at least primary school graduates. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2017; 18(5):453-459)

Keywords: violence against women, attitude scale, validity, reliability

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Artvin

Yazışma adresi / Correspondence address:

E-mail: pncrnkya@hotmail.com

Geliş tarihi: 20.01.2017, **Kabul tarihi:** 19.03.2017, **doi:** 10.5455/apd.256374

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, ister kamusal, isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya ruhsal acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma şeklinde tanımlanmıştır.¹

Kadınlar eşlerinden, diğer aile üyelerinden, tanımadıkları kişilerden, otorite figürlerinden (polis, patron vb.) cinsel, fiziksel, ekonomik ve ruhsal şiddet görmelerine karşın,²⁻⁶ şiddeti sadece fiziksel olarak algılamakta, bu algı ise kadınların diğer şiddet türlerine maruz kalsalar bile bunun farkında olmamalarına ve şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulunmamalarına neden olmaktadır.⁷

Dünyada Sahra Altı Ülkelerde yaşayan kadınlar en çok şiddete uğrayan kadınlardır. Örneğin, Etiyopya'da kadınların %71'i yaşamlarında en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete uğramaktadırlar. Türkiye'de yaşayan kadınların da %42'si yaşamları boyunca bir kez cinsel veya fiziksel şiddete uğradıklarını belirtmişlerdir.⁵ Benzer durum Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Avrupa Konseyi, Avrupa'daki kadınların %20-25'inin yetişkin yaşamlarında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığını ve %10'dan fazlasının da cinsel şiddete uğradığını tahmin etmektedir.⁸ Kadına yönelik şiddet ile ilgili önemli çalışmalardan biri, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ)⁹ yaptığı çok merkezli çalışmadır. Bu çalışmada kadınların yaşamları boyunca birlikte yaşadıkları kişiler tarafından %13-61 arasında fiziksel şiddete, %6-59 oranında cinsel şiddete uğradıkları belirlenmiştir.

Kadınlar düşük sosyoekonomik düzey, çocukken tanık olunan şiddet, kadının erkekten fazla gelirinin olması, işsizlik, sağlık güvencesinin bulunmaması, plansız gebelik, çocuk sayısının fazla olması, şiddet içerikli film ve dizilerin izlenmesi gibi etkenler nedeni ile sözel, fiziksel, cinsel ve ekonomik şiddete uğramaktadırlar.^{7,10-15}

Tutum bireylerin kadına şiddet uygulamalarının önemli bir nedenidir. Tutum kavramı, bilişsel, duygusal ve davranışsal bileşenleri olan bir kavram¹⁶ olup bireyin bir ruhsal nesneye karşı eğilimini belirtmek için kullanılır. Bir bireyin tutumlarını gözle görmek olası olmamakla birlikte, bu amaçla kullanılan tutum ölçekleri yardımı ile kişinin nesneye karşı tutumunu belirlemek olasıdır.^{17,18}

Yaşam şekli, kültürel etkenler gibi durumlar

şiddet konusunda etkili olsa da, genel anlamda her ülkede, her yaşta, özellikle cinsiyet ayrımı yapılarak kadına karşı şiddet uygulanmaktadır. Var olan bu şiddetin engellenmesinde kadına yönelik şiddet çalışmalarının yapılması ve bireylerin kadına yönelik tutumlarının belirlenmesi önemlidir.

Literatürde kadına yönelik şiddeti ölçmek için kullanılan çeşitli ölçüm araçları olmakla birlikte, bu ölçeklerin sınırlı alanlarda ölçüm yaptığı, geniş demografik özellikte ölçüm yapmadığı ve belli gruplarda (sağlık personeli, evli bireyler, eş gibi) kullanılabilirdiği görülmektedir. Geliştirilen bu tutum ölçeği ise, cinsiyet ve medeni durum ayırt etmeksizin, en az ilköğretim mezunu, 15-65 yaşları arasında bulunan bireylere uygulanabilecek nitelikte bir ölçektir. Bu araştırmanın amacı kadına yönelik bir şiddet tutum ölçeği geliştirmektir.

YÖNTEM

Kadına yönelik şiddet tutum ölçeği geliştirme çalışmasının aşamaları aşağıda belirtilmiştir:

Kuramsal yapının incelenmesi

Bu aşamada literatür taranarak daha önce yapılmış olan kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalar gözden geçirilmiştir.

Madde yazımı

Literatürde ilgili çalışmalar incelenmiş ve bireylerin kadına yönelik şiddet tutumlarını içeren maddeler soru havuzuna alınmıştır. Bunun yanında üniversite öğrencileri ve çalışanları gibi gruplar ile odak grup görüşmeleri yapılarak konuyla ilgili tutumlarının neler olduğu sorgulanmış, tutumlarla ilgili anlatımlar maddeleştirilerek soru havuzuna eklenmiştir. Bu işlemlerden sonra madde havuzunda olumlu ve olumsuz 65 soru birikmiştir. Soru havuzu uzman görüşü alınarak 'tamamen katılıyorum,' 'katılıyorum,' 'kararsızım,' 'katılmıyorum' ve 'hiç katılmıyorum' tepkilerinin yer aldığı beşli Likert tipi bir forma dönüştürülmüştür.

Deneme formunda soruların yanıtlayıcıları yönlendirme olasılığını engellemek için olumlu ve olumsuz sorular karışık olarak verilmiştir. Deneme formunun derecelendirilmesi, ölçekteki olumlu soru maddelerinde 1=Tamamen katılıyorum, 2=Katılıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılmıyorum, 5=Hiç katılmıyorum şeklinde yapılmıştır.

Çalışma izninin alınması

Çalışmanın yapılabilmesi için Artvin Çoruh Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izin (2016/1 oturum

ve 1 nolu karar) alınmıştır. Daha sonra veri toplama aşaması için gerekli kurum izinleri alınmıştır.

Madde seçimi için pilot uygulama

Soru havuzundaki maddelerden hangilerinin ölçülmesi istenen tutumları daha doğru ölçtüğünü belirlemek amacıyla 67 öğrenciyi pilot uygulama yapılmıştır. Literatürde pilot uygulama için 30-50 kişinin yeterli olduğu belirtilmiştir.¹⁹ Öğrencilerin önerileri sonrasında anlaşılmayan veya yanlış anlaşılabilir sorular olduğu belirlenmiş ve düzeltmeler yapıldıktan sonra soru havuzunda 62 soru kalmıştır.

Uzman görüşü

Pilot uygulama sonrası elde edilen deneme formu kapsam geçerliliği amacıyla, akademisyenlerden oluşan (istatistikçi, ölçme ve değerlendirme uzmanı, psikolog, sosyolog, hekim, hemşire) ölçek geliştirme ve kadına yönelik şiddet çalışmalarında deneyimli 12 uzmana gönderilerek uzman görüşü istenmiştir. Uzman önerilerine göre gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra soru formu 58 maddeye düşürülmüştür. Daha sonra 58 maddelik bu form Türkçe dil geçerliliği açısından değerlendirilmesi amacıyla Türkçe Eğitimi alanında çalışan dört akademisyene gönderilmiş, görüşleri alınmış, soru formu dil ve dil bilgisi açısından düzeltilmiştir.

Deneme formunun örnekleme uygulanması

Uzman görüşü alındıktan sonra son şekli verilen 58 soruluk deneme formu 949 kişiye uygulanmıştır. Ölçek geliştirme çalışmalarında alınacak örneklem büyüklüğü için literatürde çeşitli öneriler vardır. Bunlardan biri 10 kuralıdır. Buna göre değişken başına en az 10 katılımcı alınmalıdır.¹⁸ Faktör analizinde yeterli örneklem büyüklüğü için 500'ün çok iyi ve 1000'in mükemmel olduğu belirtilmiştir.²⁰ Ayrıca örneklemden elde edilen verilerin yeterliğinin saptanması için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılmaktadır. KMO değeri 1'e yaklaştıkça mükemmel, 0.50'nin altında ise kabul edilemez olarak değerlendirilmektedir.¹⁷ Bu çalışmada örneklem sayısının 1000'e yakın ve KMO değerinin 0.963 olması örneklem sayısının mükemmel sayıda ve yeterlikte olduğunu göstermektedir.

Verilerin toplama aşaması

Çalışma, Artvin Çoruh Üniversitesi öğrencileri ve çalışanları, Artvin İl No.lu Aile Hekimliği Birimi'ne başvuran bireyler, Artvin ve Kars İl Sağlık Müdürlüğü çalışanları ile yapılmıştır. Veri toplama aşamasında çalışmaya gönüllü katılım sağlanmış, katılımcılardan aydınlatılmış onam alınmıştır. Örneklemin yaş ortalaması 24±9 yıldır. Eğitim

durumunun dağılımı ilkökul mezunu %2.0, ortaokul mezunu %1.9, lise mezunu %21.6, ön lisans mezunu %26.8, lisans mezunu %39.4 ve %8.3 lisans üstü biçimindedir. Örneklemin %63.9'u kadın, %36.1'i erkek; %20.4'ü evli, %79.6'sı bekarıdır.

Geçerlilik ve güvenilirlik

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi tekniklerinden biri olan Temel Bileşenler Analizi (principal components) kullanılmış, faktör döndürme tekniği olarak ise faktörlerin birbiriyle ilişkili olduğu sayıltısından yola çıkarak eğik döndürme (oblique) tekniklerinden direct oblimin tekniği kullanılmıştır. Ölçeğin iç geçerliliği için %27'lik alt-üst grup karşılaştırması yapılmıştır. Ölçekte güvenilirlik için Cronbach alfa ve test-tekrar test tutarlılığı kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliğine ilişkin bulgular verilmiştir.

Geçerlilik

Ölçeğin geçerli olup olmadığına, yapı geçerliliği ve iç geçerliliği incelenerek karar verilmiştir. Yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi, iç geçerliliği belirlemek için alt-üst grup karşılaştırılması yapılmıştır.

Yapı geçerliliği: Yapı geçerliliği faktör analizi ile incelenmiştir. Faktör analizine başlamadan önce, ölçeğin madde-toplam ölçek korelasyonları ve işaretleri ile ilk denemelik iç tutarlılığı mutlaka incelenmelidir.²¹ Madde-toplam puan korelasyon katsayısı 0.30'un altındaysa, madde sorun olduğu düşünülmeli;¹⁸ ya değiştirilmeli, ya da ölçekten çıkarılmalıdır. Bu amaçla yapılan madde-toplam madde korelasyonu Tablo 1'de verilmiştir. Yapılan analizde toplam dokuz maddenin (7, 8, 21, 24, 25, 27, 35, 48 ve 57. maddeler) korelasyon katsayısının 0.30'un altında olduğu belirlenmiş ve bu nedenle ölçek dışına tutulmuştur. Geri kalan 49 maddenin korelasyon katsayısı ise 0.31-0.70 arasında değişmektedir.

Verilerin, faktör analizi uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik testi ile incelenebilmektedir. KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını ve veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. KMO'nun 0.60'tan yüksek çıkması beklenir. Barlett testi, değişkenler arasında ilişki olup olmadığını kısmi korelasyonlar temelinde inceler.

Tablo 1. Madde -toplam madde test korelasyonu değerleri

Madde no	Madde korelasyonu	Madde no	Madde korelasyonu	Madde no	Madde korelasyonu	Madde no	Madde korelasyonu
1	0.313	16	0.388	31	0.340	46	0.612
2	0.393	17	0.634	32	0.659	47	0.523
3	0.564	18	0.345	33	0.463	48*	0.177
4	0.379	19	0.605	34	0.596	49	0.606
5	0.640	20	0.636	35*	0.165	50	0.606
6	0.535	21	0.150	36	0.582	51	0.638
7	0.200	22	0.429	37	0.545	52	0.636
8	0.293	23	0.552	38	0.652	53	0.662
9	0.547	24*	0.199	39	0.682	54	0.326
10	0.620	25*	0.247	40	0.645	55	0.585
11	0.512	26	0.695	41	0.656	56	0.444
12	0.632	27*	0.197	42	0.521	57*	0.286
13	0.469	28	0.606	43	0.498	58	0.497
14	0.376	29	0.613	44	0.516		
15	0.539	30	0.657	45	0.371		

* Madde-madde toplam korelasyonu sonucu değeri 0.30'un altında olan ve ölçekten çıkarılan maddeler

Hesaplanan ki-kare istatistiğinin anlamlı çıkması puanların normalliğinin bir kanıtı olarak görülebilir.²² Değerlendirmeye alınan deneme formu için KMO değeri 0.96, Barlett testi sonucu 21972.02 ($p < 0.001$) olarak bulunmuştur. Bu değerler deneme formunun faktör analizine uygun olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliliğini ortaya koymak amacıyla deneme formunda yer alan 49 madde üzerinde açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analize sonucu öz değeri 1'den büyük iki faktörün olduğu ayrıca faktör analizine ait çizgi grafiğinin de 2. faktörden sonra eğimini kaybettiği görülmüş ve ölçeğin iki faktörden oluştuğuna karar verilmiştir.

Ölçeğin iki faktörden oluştuğu belirlendikten sonra faktörler için soru seçme aşamasına geçilmiştir. Soru seçiminde maddelerin faktör yük değerinin 0.45 ve üzeri olması seçim için uygun bir ölçüt olmakla birlikte, bu değer 0.30'a kadar inebilir. Bu çalışmada madde seçiminde faktör yük değeri 0.45 ve üzeri olan maddeler seçilmiştir. İkinci ölçüt maddelerin tek bir faktörde yüksek yük değerine, diğer faktörlerde ise düşük yük değerine sahip olmasıdır. Yüksek iki yük değeri arasındaki farkın en az 0.10 olması önerilmektedir. Bu çalışmada iki yük değeri arasında en az 0.10 değere sahip maddeler binişik maddeler olarak değerlendirilmiş ve işleme alınmamıştır.²²

Ölçekte faktörleşmenin belirlenmesi ve faktörleşme varsa, maddelerin hangi faktörde yer aldığını belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda faktör yük değeri 0.45'in altında kalan 8 madde (1, 2, 13, 14, 16, 18, 31 ve 54.

maddeler) ve diğer faktörlere önemli derecede yük veren (binişik özellik gösteren) 11 madde (12, 19, 22, 23, 26, 30, 37, 53, 55, 56 ve 58. maddeler) çalışma dışında tutulmuştur. Böylece iki faktör ve 30 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Elde edilen iki faktörlü bu ölçekte, birinci faktörün toplam varyansın %38.2'sini, ikinci faktörün toplam varyansın %9.6'sını açıkladığı; iki faktörün birlikte toplam varyansın %47.9'unu açıkladığı belirlenmiştir. Elde edilen kadına yönelik şiddet tutum ölçeğinin faktör gruplarına göre özdeğer ve varyans oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeğinin faktör değerleri ve varyans oranları

Faktörler	Özdeğer	Varyans (%)	Toplam Varyans (%)
Faktör 1	11.47	38.2	38.2
Faktör 2	2.84	9.6	47.9

Faktörleri oluşturan 30 madde ve maddelerin faktör yük değerleri Tablo 3'te verilmiştir. Birinci faktör 16 maddeden oluşmakta olup (46, 41, 34, 29, 5, 33, 52, 15, 50, 47, 20, 43, 17, 36, 6 ve 38. maddeler) maddelerin faktör yük değerleri 0.545-0.772 arasında değişmektedir. İkinci faktör 14 maddeden oluşmakta olup (42, 19, 11, 44, 40, 3, 39, 28, 51, 32, 10, 4, 45 ve 9. Maddeler) maddelerin faktör yük değerleri 0.506-0.771

arasında değişmektedir. Ölçeğin kaç boyutlu olduğu ve boyutlardaki maddelerin hangileri olduğu belirlendikten sonra uzman görüşü alınarak faktörlerin adlandırılması yapılmıştır. Faktörleri oluşturan maddeler incelendiğinde 1. faktörü oluşturan maddelerin kadına yönelik fiziksel ve cinsel şiddeti içeren maddelerden oluştuğu görülmüş, bu nedenle bu faktör, 'bedene yönelik

tutumlar (fiziksel/cinsel şiddet boyutu)' boyutu olarak adlandırılmıştır. İkinci faktördeki maddeler incelendiğinde maddelerin ekonomik ve ruhsal şiddeti içeren maddeler olduğu, bu şiddetin ise kadın kimliğinin toplum tarafından algılanışı ile ilgili olduğu düşünülerek 'kimliğe yönelik tutumlar boyutu' (ekonomik/ruhsal şiddet boyutu) olarak adlandırılmıştır.

Tablo 3. Faktör maddeleri ve madde faktör yük değerleri

Madde no	Anlatım	Faktör 1**	Faktör 2***
46	Kadın söz dinlemiyorsa onun dövülmesi bu sorunu çözer.	0.772	
41	Fiziksel şiddetin derecesi çok değilse şiddeti mazur görürüm.	0.767	
34	Kadın, istemese bile, erkeğin istediği şekilde cinsel ilişkiye girmelidir.	0.710	
29	Şiddeti ağır olmadıkça, dayağı mazur görürüm.	0.701	
5	'Kocandır. Hem sever, hem döver.' sözünü benimserim.	0.676	
33	Kadınlara laf atılması gayet normaldir.	0.666	
52	Kadına fiziksel şiddet uygulanmasının sebebinin, kadının kendisi olduğunu düşünürüm.	0.647	
15	Dayağın iyi bir terbiye aracı olduğunu düşünürüm.	0.622	
50	Geç saatlerde dışarda olan bir kadının tacize uğraması doğaldır.	0.617	
47	Bazı kadınların sözlü tacizi hak ettiklerini düşünürüm.	0.615	
20	Erkeğin kadını dövmesi için geçerli sebepleri olduğuna inanırım.	0.614	
43	Yalnız başına gezen bir kadına laf atılması normaldir.	0.595	
17	Kadın, istemese bile, eşiyile ilişkiye girmek zorundadır.	0.572	
36	Namus adına işlenmiş cinayetlerde haklılık payı olduğunu düşünürüm.	0.555	
6	Cinsel tacize uğrayan kadının bunda kabahati vardır.	0.547	
38	Kadın, istemese bile, sırf erkek istiyor diye çocuk doğurmalıdır.	0.545	
42	Kadınların geç saatlere kadar dışarıda olmasını yanlış bulurum.		0.771
49	Kadın, erkeğin izin vermediği bir giysi giymemelidir.		0.756
11	Kadınlar, erkeklerin yoğun olduğu yerlere tek başlarına gitmemelidir.		0.708
44	Kadınların her sektörde çalışmasını doğru bulmam.		0.697
3	Kadın, bir yere gideceği zaman erkekten izin almalıdır.		0.681
40	Erkek, gerekli gördüğünde, kadının evden dışarı çıkmasına izin vermemekte haklıdır.		0.680
39	Erkek istemiyorsa kadın çalışmamalıdır.		0.676
28	Kadınların, çoğunluğu erkek olan bir iş yerinde çalışmasını doğru bulmam.		0.644
51	Erkek yeterince para kazanıyorsa kadının çalışmasına gerek yoktur.		0.631
32	Ailede maddi konulara erkek karar vermelidir.		0.589
10	Kadının harcamaları erkeğin kontrolü altında olmalıdır.		0.575
4	Kadın evlendiğinde kocasının soyadını almalıdır.		0.548
45*	Evli bir kadının erkek arkadaşlarının olmasını normal karşılarım.		0.520
9*	Kadının, erkeğin kontrolü altında olması gerekmez.		0.506

* Ters puanlanan maddeler; ** Faktör 1: Bedene yönelik tutumlar, *** Faktör 2: Kimliğe yönelik tutumlar

Tablo 4. Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeğinin iç geçerliliğine ait bulgular

	n	Ort.±SS	t	p
Alt grup	255	84.08±0.953	54.91	<0.001
Üst grup	255	138.97±0.346		

İç geçerlilik: Ölçekte kalmasına karar verilen maddelerin iç geçerliliğe sahip olup olmadığını belirlemek için kullanılan yöntemlerden biri alt

grup ve üst grup karşılaştırılmasıdır. Bunun için örneklemin puanları büyükten küçüğe sıralanır, en yüksek puan alanların %27'si üst grup, en

düşük puan alanların %27'si alt grup olarak alınır ve 'bağımsız gruplarda t testi' ile karşılaştırılır.¹⁹ Ölçekten alınan test puanları küçükten büyüğe doğru sıralanmış, örneklemin %27'sinin 255 kişi olduğu belirlenmiştir. Daha sonra ölçek puanına göre en düşük puana sahip 255 kişi 'alt grup', en yüksek puana sahip 255 kişi ise üst grup olarak yeniden kodlanmıştır. Arada kalan kişiler ise işleme katılmamıştır. Bu işlemde sonra alt grup ve üst grup arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı 'bağımsız gruplarda t testi' ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

İç geçerlilikle ilgili bulgular incelendiğinde alt grupla üst grubun tutum puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Bu bulguya göre kadına yönelik şiddet tutum ölçeğinin, kadına yönelik şiddete olumlu tutum gösterenlerle olumsuz tutum gösterenleri birbirinden ayırdığı, iç geçerliliğe sahip olduğu söylenebilir.

Güvenilirlik

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacı ile iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) ve test-tekrar test tutarlılığı hesaplanmıştır.

Cronbach alfa: Bilişsel ve duyuşsal özellikleri ölçmek amacıyla geliştirilen ölçme araçlarının geliştirilmesinde güvenilirlik katsayıları farklı yöntemler yardımıyla hesaplanabilir. Bu yöntemlerden birisi de Cronbach alfa güvenilirliğidir. Araştırma ölçeklerinde Cronbach alfa değerinin 0.60'ın altında olması kabul edilemez; 0.60-0.65 arası istenilir değil; 0.65-0.70 arası asgari düzeyde kabul edilebilir; 0.70-0.80 arası kayda değer; 0.80-0.90 arası çok iyi; 0.90'ın çok üzeri ise araştırmacı ölçeği kısaltmayı düşünmelidir şeklinde önerilmiştir.²³ Bu çalışmada Cronbach alfa değeri birinci faktör için 0.80, ikinci faktör için 0.83 ve ölçeğin geneli için 0.86 olarak belirlenmiştir. Bu değerler ölçekteki maddelerin güvenilirliklerinin yüksek ve aynı tutumu ölçmeye yönelik olduklarını göstermektedir. Başka bir deyişle bu ölçeğin, bireylerin kadına yönelik şiddet tutumlarını güvenilir bir şekilde ayırt ettiği söylenebilir.

Test-tekrar test tutarlılığı: Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısına ek olarak ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Çalışma evreninden seçkisiz olarak belirlenmiş olan toplam 56 kişiye, dört hafta ara ile iç geçerlilik ve yapı geçerliliği belirlenmiş olan 30 maddelik taslak form uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda test-tekrar test korelasyon katsayısı 0.81 ($p < 0.001$) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu elde edilen ölçeğin

güvenilir olduğunu ve kadına yönelik şiddet tutumlarını güvenilir bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, bireylerin kadına yönelik şiddet tutumlarını belirlemek amacıyla kısa adı 'İSKEBE Tutum Ölçeği' olarak belirlenmiş olan bir 'Kadına Yönelik Şiddet Tutum Ölçeği' geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacı ile faktör analizi yapılmış ve toplam varyansın %47.9'unu açıklayan 30 maddenin (kadına yönelik şiddetle ilgili 28 olumsuz ve 2 olumlu yönde) iki faktörde toplandığı belirlenmiştir. Buna karşılık kadına yönelik şiddet ile ilgili ölçek geliştirme çalışmalarında açıklanan varyans ve faktör sayısı ile ilgili değişik veriler vardır.^{24,25} Şahin ve Dişsiz kadına yönelik şiddeti ölçmeye yönelik olarak sağlık personeli örneğinde geliştirdikleri ölçüm aracı toplam varyansın %51.2'sini açıklayan dört faktörlü bir ölçüm aracı elde etmişlerdir.²⁴

Geliştirilen ölçek hem adlandırılabilen, hem de toplanabilen iki faktörden oluşmaktadır. Yapılan analizler bedene yönelik tutumlar ve kimliğe yönelik tutumlar alt boyutlarından oluşan 'İSKEBE Tutum Ölçeği'nin kapsam, içerik ve yapı açısından kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.¹⁷⁻²³ Elde edilen 30 maddelik ölçek, madde numaraları küçükten büyüğe doğru sıralanmış ve 1'den 30'a kadar yeniden numaralandırılarak forma son şekli verilmiştir (Ek.1). Yapılan sıralamaya göre birinci faktör olan 'bedene yönelik tutumlar alt boyutu' 16 madde (3, 4, 8, 9, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 20, 22, 25, 26, 28 ve 30. maddeler) olup Cronbach alfa değeri 0.80'dir. İkinci faktör olan 'kimliğe yönelik tutumlar alt boyutu' 14 madde (1, 2, 5, 6, 7, 11, 13, 18, 19, 21, 23, 24, 27 ve 29. maddeler) olup Cronbach alfa değeri 0.83'tür. Ölçek toplam 30 madde olup Cronbach alfa değeri 0.86'dır. Bu değerler ölçeğin Cronbach alfa değerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir.¹⁹⁻²² Ölçekte 5. ve 24. sorular olumlu anlatımlar olmaları nedeni ile ters puanlanmaktadır. Tutum ölçeklerinde yanıtlayıcının ilk maddelerinden itibaren ölçeğin yönünü belirleyip gerisini okumadan rastgele doldurmasını engellemek amacı ile tutumun iki ucuna yönelik anlatımların olması gerekmektedir. Bu çalışmada soru havuzu oluşturulurken buna dikkat edilmiş, ancak madde-toplam puan korelasyonu sonucu değeri 0.30'un altında olan ve ölçekten çıkarılan olumlu anlatımlar olması nedeniyle sadece iki madde (5 ve 24. maddeler) ters puanlanmaktadır. Bu nedenle

ölçeği kullanacak araştırmacıların rastgele işaretlemelere karşı dikkatli olmaları önerilmektedir.

Ölçekte iki faktörden alınan puanların toplanmasıyla ölçek toplam puanı elde edilmektedir. Puanın yüksek olması kadına yönelik şiddet tutumunun yüksek olduğunu, puanın düşük olması kadına yönelik şiddet tutumunun düşük olduğunu göstermektedir. Bedene yönelik tutumlar alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 16, en yüksek puan 80'dir. Kimliğe yönelik tutumlar alt boyutundan alınabilecek en düşük puan 14, en yüksek puan 70'tir. Ölçekten genelinden alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek

puan 150'dir.

Bireylerin kadına yönelik şiddet tutumları ile şiddetin algılanması ve şiddet uygulanması arasındaki yakın ilişki nedeniyle, şiddete yönelik tutumların belirlenmesi ve gerekli girişimlerin yapılması önemlidir. Yapılacak olan çalışmalarda kadına yönelik şiddet tutumları ile ilişkili etkenlerin belirlenmesinde bu ölçeğin araştırmacılara kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca şiddeti önleme çalışmalarında, çalışmanın etkinliğinin değerlendirilmesi amacı ile bu ölçeğin araştırmacılara ve eğitimcilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yazarların Katkıları: Y.K: Konuyu bulma, literatür tarama, araştırmanın yürütülmesi, istatistik, makaleyi yazma; Ö.A: Konuyu bulma, literatür tarama, araştırmanın yürütülmesi, makaleyi yazma; E.I: Konuyu bulma, literatür tarama, araştırmanın yürütülmesi; P.T: Literatür tarama, makaleyi yazma, makaleyi gözden geçirme ve düzeltme.

KAYNAKLAR

1. BM. Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri. Birleşmiş Milletler Genel Kurulumunun 20 Aralık 1993 Tarihli ve 44 /104 Sayılı Kararı.
2. Altınay AG, Arat Y. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Raporu. İstanbul, 2007.
3. Korkut Owen F, Owen DW. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel, 2008.
4. Capella ML, Hill RP, Rapp JM, Kees J. Impact of violence against women in advertisements. *Journal of Advertising* 2010; 39:37-51.
5. Karal D, Aydemir E. Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet. USAK Sosyal Araştırma Merkezi. Ankara, 2012.
6. Kıykaç-Altınbaş Ş, Altun-Ensari S. Kadına Yönelik Şiddet. *Ortadoğu Tıp Dergisi* 2013; 5:182-183.
7. Efe ŞY, Ayaz S. Kadına yönelik şiddet ve kadın-ların aile içi şiddete bakışı. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2010; 11:23-29.
8. KEİ Üye Devletlerinde Kadınların Şiddete Karşı Korunması Raporu. Moskova: Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi (KEİPA), 2010.
9. The World Health Organisation. Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women, Initial Result on Prevalance, Health Outcomes Women's Responses. Geneva, 2010.
10. Çam Ş. Televizyon dizilerinin kadına yönelik şiddet temsillerinde ataerkil rejimin ideolojisi. *Kültür ve İletişim* 2009; 12:79-132.
11. Akbağ M, Barakas R. An examination on the perception of violence and its relation to self-esteem among Turkish women. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2010; 7:1-14.
12. Djikonovic B, Jansen HF, Otasevic S. Factors Associated with Intimate Partner Violence against Women in Serbia: A Cross-Sectional Study. *J Epidemiol Community Health* 2010; 64:728-735.
13. Güler N. Gebelikte eşi tarafından kadına uygulanan fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet ve ilişkili faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2010; 3:72-77.
14. Kaur R, Garg S. Domestic violence against women: a qualitative study in a rural community. *Asia Pac J Public Health* 2010; 22:242-251.
15. Yıldırım B, Dudu E. Farklı yayın politikalarına sahip gazetelerde kadına yönelik şiddetin sunumu. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2014; 18:23-50.
16. Freedman JL, Sears DO, Carlsmith JM. Sosyal Psikoloji. A Dönmez (Çev.), Ankara: İmge Kitabevi, 2003.
17. Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Dördüncü baskı, Ankara: Nobel, 2010.
18. Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlik. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
19. Şeker H, Gençdoğan B. Psikolojide ve Eğitimde Ölçme Aracı Geliştirme. Ankara: Nobel, 2006.
20. Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi, 2014.
21. Erkuş A. Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-1. İkinci baskı, Ankara: Pegem Akademi, 2014.
22. Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. On ikinci baskı, Ankara: Pegem Akademi, 2010.
23. DeVellis RF. Ölçek Geliştirme. T Totan (Çev. Ed.), üçüncü baskı, Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık, 2014.
24. Şahin N, Dişsiz M. Sağlık Çalışanlarında Aile İçi Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği geliştirme çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 2009; 6:263-274.
25. Işık R, Sakallı-Uğurlu N. Namusa ve Namus Adına Kadına Uygulanan Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeklerinin öğrenci örneklemeyle geliştirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları* 2009; 12:16-24.